

Mistere financiare descifrate pe înțelesul tuturor.

– CATHERINE AUSTIN FITTS

SFÂRȘITUL BANIȚOR

THOMAS H. GRECO, JR.

și

viitorul civilizației

CAPITOLUL 1

Scopul și călătoria mea

Poate părea o afirmație îndrăzneță aceea că sfârșitul existenței banilor s-ar putea produce curând. Banii sunt o caracteristică atât de obișnuită a vieții noastre cotidiene, încât o lume fără ei este aproape de neconceput. Sunt la fel de necesari ca aerul, apa și hrana – pentru că, într-o economie dezvoltată, procesul schimbului este cel prin care obținem practic tot ceea ce avem nevoie pentru a trăi, iar banii sunt instrumentul care permite acest schimb. Activitățile de schimb vor continua cu siguranță, dar într-o manieră destul de diferită, iar banii, așa cum îi știm, vor deveni un mijloc depășit. Felul în care se produce acest fenomen și noua realitate care o va înlocui pe cea veche constituie subiectele acestei cărți.

Foarte puțini oameni își dau seama că natura banilor s-a schimbat profund în ultimele trei secole și că ei au devenit un instrument politic utilizat pentru a centraliza puterea, concentra averea și submina guvernul democratic. Deși s-a vorbit într-o câțva despre „societatea fără bani lichizi”, lucrurile despre care se discută nu constituie un sfârșit al banilor, ci mai degrabă amplificarea și sporirea „banilor politici”, prin aplicarea unor instrumente tot mai eficiente

de control social, economic și politic. *Atunci când vorbesc despre sfârșitul banilor, mă refer la recunoașterea tot mai mare a faptului că banii nu au devenit altceva decât un sistem informațional și la mecanismele emergente pentru administrarea schimburilor informaționale în afara sistemului bancar convențional și fără utilizarea banilor politici.*

Implicațiile acestui aspect sunt multidimensionale și au consecințe profunde. Dee Hock, CEO emerit al companiei VISA International, spunea:

Ne aflăm exact în acel moment când o eră de 400 de ani se zbate pe patul de moarte, iar o alta se străduiește să ia naștere. O reorientare a culturii, a științei, a societății și a instituțiilor, cu mult mai mare și mai rapidă decât oricare alta prin care a trecut vreodată omenirea. Din acest moment, există posibilitatea unei regenerări a individualității, a libertății, a comunității și a eticii, așa cum lumea nu a mai cunoscut înainte, și o armonie cu natura, cu semenii și cu inteligența divină, așa cum lumea nu a mai văzut vreodată. Este calea spre un viitor suportabil în secolele care urmează, pe măsură ce societatea evoluează către o diversitate și o complexitate tot mai ample.¹

În opinia mea, aceasta trebuie să fie o reorientare de la conducerea de elită bazată pe ierarhiile de „comandă și control” și pe forța militară către o ordine mai incluzivă, dreaptă, armonioasă și durabilă. Susțin, cu toată modestia, că această carte depune eforturi considerabile pentru a furniza ceea ce este necesar pentru ca această reorientare să aibă loc. Ea descrie principalul lucru care trebuie să se producă, și anume o schimbare fundamentală a felului în care mediem schimbul de bunuri și servicii, și oferă sfaturi precise ce vor favoriza un proces pe care îl denumesc „revendicarea creditului popular” și care poate fi obținut

prin implementarea generalizată a uniunilor de decontare și a sistemelor voucher, bazate pe producție privată, pe care le voi descrie în capitolele următoare.

Călătoria mea personală

Am crescut în anii 1940 și 1950. Acea perioadă era una de mare încredere și optimism în America. Fascismul fusese eradicat, sau așa credeam noi. Prin generozitatea americană, Europa era reconstruită – un gest mărinimos față de foștii noștri dușmani – sub forma Planului Marshall. Iar în ciuda „războiului rece” și a „amenințării comuniste”, se părea că progresul e inevitabil, că viața nu putea deveni decât mai bună pentru toată lumea. Statele Unite erau cea mai mare, mai bogată, mai productivă și mai binevoitoare țară din lume. La fel ca în filmele pe care le vedeam, lumea era în mare parte în alb și negru, existând „băieții buni” și „băieții răi”, iar pe scena mondială noi, americanii, eram (desigur) băieții buni.

Ca tânăr profesor, am fost exasperat de agitația studenților din campusurile facultăților de la sfârșitul anilor 1960 și începutul anilor 1970 și de aparenta lor lipsă de respect față de instituțiile consacrate. Chiar și la conservatorul Rochester Institute of Technology (RIT)² unde predam, existau frecvente alarme false și amenințări cu bombe care tulburau ordinea normală a cursurilor, de vreme ce clădirile trebuiau evacuate și căutate de bombe inexistente. Credeam că totul făcea parte dintr-un complot de inspirație comunistă, care viza distrugerea sistemului nostru educațional și a stilului american de viață.

Germenii deziluziei

Unii gemeni ai deziluziei încolțiseră deja în mintea mea cu câțiva ani înainte, în vreme ce studiam pentru masteratul meu în economie la Rochester. S-a întâmplat să găsesc o carte în biblioteca Rush-Rhees, care mi-a stârnit curiozitatea. Ceea ce mi-a atras interesul trebuie să fi fost titlul ei provocator. Cartea era intitulată *The Power Elite* de Wright Mills, publicată în 1956. La acea vreme, însăși ideea unei clase de elită în cadrul societății noastre americane, presupus a fi „lipsită de clase“, era considerată de cei mai mulți o absurditate. Viziunea predominantă era că America era o societate pluralistă în cadrul căreia interesele concurente se mențin reciproc în echilibru. Acea noțiune era susținută de lucrări precum cea a lui Kenneth Galbraith, *American Capitalism: The Concept of Countervailing Power*. Mills a supus îndoielii acel mit, schițând o imagine diferită și prezentând dovezi în favoarea faptului că a existat o „elită a puterii... alcătuită din oameni ale căror poziții le-au permis a transcende mediile de bărbați și femei obișnuiți; ei se află în postura de a lua decizii cu consecințe majore“.³ El vorbea despre „imoralitatea superioară“, care era „o trăsătură sistemică a elitei americane“. Mills afirma: „Desigur că pot exista bărbați corupți în instituții sănătoase, dar atunci când instituțiile îi corup pe mulți dintre cei care trăiesc și muncesc în ele, acestea sunt în mod necesar corupte... În lumile corporatiste ale afacerilor, ale războiului și ale politicii, conștiința privată e atenuată – iar imoralitatea superioară e instituționalizată.“⁴ Aceasta a fost o observație intuitivă a ceea ce va dovedi ulterior opera lui Philip Zimbardo, și anume că oameni perfect normali și altminteri buni fac adesea lucruri rele ca rezultat al situațiilor și sistemelor în care se întâmplă să fie integrați.⁵

Trezirea

Nu am studiat mai profund chestiunea la acea vreme, ci mi-am văzut mai departe de viață, m-am căsătorit, am întemeiat o familie, mi-am început cariera academică și am continuat să trăiesc „visul american“. Însă viața are un fel al ei de a ne surprinde și de a ne încurca planurile. După ce mi-am obținut catedra la RIT, în 1972, am cerut să mi se acorde concediul sabatic pentru a lucra la teza mea de doctorat în cadrul Universității din Syracuse. Pe durata anului universitar 1973–74, de la Syracuse, am avut ceea ce poate fi numită o epifanie. Am fost trezit din apatia mea de clasă mijlocie și am fost în măsură să văd mai limpede felul în care se prezintă lucrurile. Din acel moment, am demarat un program de reeducare personală. În ciuda faptului că obținusem deja două diplome universitare și eram pe drumul cel bun spre obținerea doctoratului, am ajuns să-mi dau seama că manifestam ignoranță față de cele mai fundamentale cerințe pentru trăirea unei vieți împlinite, inclusiv față de motivațiile de bază care îmi determinau propriul comportament. Odată cu noile mele idei și cu dorința de a-mi lărgi spectrul cunoașterii, am dezvoltat o preocupare nou-descoperită față de justiția socială, echitatea economică, libertatea personală, ecologie și pace. Am găsit spirite înrudite în diferite grupuri și organizații, inclusiv în Peace and Justice Education Center (PJEC), din Rochester.

În preajma inflației

Într-o zi, în timp ce stăteam în biroul PJEC, unde eram uneori voluntar, un coleg mi-a dat o carte care tocmai sosise prin poștă, intitulată *In the Wake of Inflation Can the*

Curch Remain Silent? Răsfoind-o, am observat că volumul nu era nici bine scris și nu conținea nici referințe adecvate, dar în ciuda stilului amatoristic, lucrarea a reușit totuși să îmi stârnească interesul. Existau unele afirmații șocante despre banii și sistemul nostru bancar, de care mă îndoiam, însă nu dispuneam de suficiente cunoștințe pentru a le respinge din capul locului. M-am decis să analizez chestiunea mai îndeaproape. Existau câteva citate ce păreau a fi din surse credibile, dintre care unul provenea dintr-un pamflet numit *Money Facts – 169 Questions and Answers on Money* care fusese inițiat de U.S. House of Representatives Subcommittee on Domestic Finance, Committee on Banking and Currency, și produs de Government Printing Office.⁶ Acest lucru a fost suficient pentru a mă convinge că problema merita investigații suplimentare.

Am luat legătura cu autorul, Edward Veith, care a locuit într-una dintre suburbiile din Rochester, iar în cele din urmă am devenit prieteni buni. Ed era destul de vârstnic la acea vreme și nu prea bine educat. Ieșise de mult la pensie, lucrase mulți ani pe un post de instalator și lăcătuș de lifturi. Ed era un creștin foarte religios, care probabil că acorda puțin prea multă atenție tele-evangheliștilor, însă avea o inimă bună, iar „problema banilor“ îl frământa de multă vreme. Nu putea împăca practicarea cametei care e inherentă sistemului nostru financiar și bancar cu scripturile biblice și cu credințele sale religioase. Deși eu nu împărtășeam toate aspectele particulare ale credinței sale religioase, prin conversațiile cu Ed am devenit preocupat de aceleași chestiuni ca și el și de cea referitoare la monopolul creditului aflat în mâini private, care constituie sistemul nostru financiar și bancar. Ca rezultat, am demarat această cercetare ce a reprezentat obiectivul meu

central vreme de aproape 30 de ani. A devenit misiunea mea personală să dezvălui secretele banilor, să împărtășesc cât mai pe larg cu putință lucrurile pe care le-am aflat și să colaborez cu alții la crearea de structuri noi ce ne înlesnesc depășirea a ceea ce a devenit în prezent o „megacriză“.

Citind *Money Facts*, am descoperit că acesta era un supliment al unui raport mai amplu al aceluiași comitet congresional numit *A Primer on Money*⁷, pe care l-am achiziționat de îndată, l-am citit și l-am asimilat. Respectivele surse au furnizat o imagine destul de diferită de ceea ce se crede în mod obișnuit despre bani și sistemul bancar, însă acesta a fost doar începutul. La fel ca în orice investigație, o sursă duce la alta, și numeroase dovezi au început treptat să se adune. Am descoperit că în acest domeniu (la fel ca în oricare altul) a apărut o perspectivă ortodoxă, care a înlăturat viziuni neconcordante și care a limitat dezbaterea academică. Din fericire, există numeroase informații ce rămân a fi descoperite în cazul în care cineva se hotărăște să-și aprofundeze suficient de mult cercetarea. La fel ca Edward Veith, sper ca păreri și ideile prezentate în cartea mea să îi îndemne pe alții la acțiune și să îi îndrume în direcția corectă.

E.C. Riegel

În cursul cercetării mele, am beneficiat de pe urma eforturilor multor academicieni de marcă din diferite țări ale lumii, dintre care mulți sunt citați în această carte. Însă una dintre surse merită o atenție specială, datorită perspicacității viziunii sale. Am recunoscut adesea că traseul meu către înțelegerea banilor a fost ajutat în mai mare măsură de lucrările lui E.C. Riegel⁸ decât de oricare altă sursă. Riegel a lăsat o mare moștenire, constând în scrieri și în

corespondență⁹, o moștenire care ar fi fost pierdută pentru noi dacă nu s-ar fi întâmplat ca Spencer MacCallum, pe durata zilelor sale de studenție de la Princeton, să-l întâlnească pe Riegel cu un an înainte de moartea sa și să recunoască măreția muncii sale. La ani de zile după decesul lui Riegel, MacCallum a obținut lucrările acestuia. Le-a parcurs cu meticulozitate – catalogând și transcriind, publicând și republicând – și le-a făcut accesibile altora care ar putea aprecia opiniile deosebite ale lui Riegel și ar fi în măsură să construiască pe temelia conceptuală pe care el a fundamentat-o într-o manieră atât de elegantă. MacCallum era acut conștient de importanța operei lui Riegel pentru viitorul civilizației, pentru pace, libertate personală și pentru prosperitate generală. Riegel a scris despre toate acele lucruri pentru că, după cum a arătat-o atât de clar, acestea sunt dependente de liberalizarea procesului de schimb față de dominarea intereselor politice și bancare. Și a demonstrat cum prin inițiativa privată și acțiunea voluntară s-ar putea obține acest rezultat.

Mare parte din ceea ce Riegel a întrevăzut și a încercat să implementeze, în anii 1930 și 1940, a fost reinventat în anii mai din urmă în forma cercurilor de decontare mutuală a creditelor, precum sistemele comerciale de schimb local (LETS), care s-au răspândit la nivelul popular și au proliferat în întreaga lume – împreună cu serviciile extra-bancare de decontare a creditului între companii prin schimburile comerciale de tip „barter”. Însă acestea nu sunt decât semne prevestitoare incomplete și imperfecte ale evenimentelor viitoare. Acum noi nu deținem doar gradul de înțelegere, ci și tehnologiile informaționale și de telecomunicații necesare creării unor rețele descentralizate de credit și finanțare, pe care Riegel le-a sugerat în urmă cu multe decenii.

De ce o altă carte?

Aceasta e a patra mea carte, fiecare dintre volume având cuvântul „bani“ în titlul. Nu banii ca *avere* sunt cei care au constituit subiectul meu. Mai curând, structurile banilor și rolul banilor ca *mijloc de schimb* sunt aspectele care m-au preocupat de-a lungul unei perioade de 30 de ani. Acesta nu e doar un simplu subiect academic, ci o soluție la o problemă. Munca mea a fost motivată de o pasiune pentru dreptatea socială, echitatea economică, libertatea personală, pacea mondială și regenerarea ecologică.

Intenția cu care am scris această carte e cea de a furniza cadrul istoric și fundamentul conceptual necesare înțelegerii situației dificile în care ne aflăm în prezent, dar și de a sugera (cu anumite detalii) cursuri de acțiune care ne pot scoate din încurcătură. Se spune că Gandhi ar fi afirmat următoarele: „Există destule resurse pentru nevoile tuturor, însă nu și pentru lăcomia fiecăruia.“ Cred sincer că e întru totul posibil să atingem un nivel calitativ decent al vieții în cazul fiecărei persoane de pe planetă sau al persoanelor care se vor naște probabil în următoarele două sau trei decenii, cu condiția ca noi, oamenii, să ne organizăm relațiile și resursele în acest sens. Pe măsură ce tehnologii superioare de comunicare acoperă distanțele dintre oameni și culturi și ne permit să ne aplicăm inteligența colectivă dincolo de hotarele tradiționale, „satul global“ devine o realitate. Următorul pas este să cooperăm la înlăturarea impedimentelor structurale din calea realizării unui ideal mai înalt și la construirea de noi structuri care să servească mai bine scopului nostru. Structurile avute aici în vedere sunt cele relaționate cu puterea și bogăția – în mod special, mecanismele pentru schimbul bunurilor și serviciilor

pe piață. Mijloacele propuse de mine nu se sprijină pe constrângere sau pe redistribuirea forțată a bogăției, ci pe inițiative voluntare, antreprenoriale și cooperante organizate la nivel local, însă corelate la nivel global, pentru a ajunge la liberalizarea banilor și a procesului de schimb și la democratizarea finanțelor și a economiei.

Ceea ce am de spus în acest volum repetă puține din cele afirmate de mine anterior, iar ceea ce se repetă e doar pentru a ușura lectura cititorului, care, poate, nu a trecut prin lucrările mele anterioare. În perioada 1989–1990, am scris și mi-am publicat întâia carte, *Money and Debt: A Solution to the Global Crisis*, care descria în termeni conciși disfuncțiile și problemele de bază, inerente în regimul nostru curent, pentru bani politici și în sistemul bancar, iar apoi prezenta un cadru de principii și idei pe care ar putea fi construite soluții la problema banilor.

În 1994, am scris și publicat a doua mea carte, prin care dezvoltam acel cadru, pentru a contura idei și a sugera unele posibilități noi. *New Money for Healthy Communities* a furnizat o perspectivă generală atât a alternativelor de schimb istorice și contemporane, incluzând instrumentul financiar *scrip* și alte surrogate monetare de hârtie care au proliferat pe durata Marii Crize Economice în anii 1930, precum și valutele locale și sistemele de decontare a creditului care au apărut în timpurile mai recente. Cartea a prezentat, totodată, câteva modele de schimb originale ce ar putea fi implementate la nivel popular local pentru a îmbunătăți sănătatea economiilor locale în fața globalizării economice și a politicilor dăunătoare ale sistemului bancar central. Cea de-a treia carte a mea, *Money: Understanding and Creating Alternatives to Legal Tender*,